

EGLĖ MARCINKEVIČIŪTĖ

**SKARULIŲ PILKAPIŲ VIETOS
(unikalus kodas 21498), JONAVOS M.,
DETALIŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ 2012 m.**

ATASKAITA

**VILNIUS
2013 m.**

TURINYS

1. Įvadas -----	3;
2. Geografinė padėtis-----	4;
3. Vietovės archeologinių tyrimų istorija -----	4;
4. Tyrimų metodika -----	5;
5. Archeologiniai tyrimai: 19a plotas -----	6;
6. Radiniai -----	9;
7. 2009-2012 m. tyrimų metu identifikuotų pilkapių aprašai -----	10;
8. Išvados -----	11;
9. Iliustracijų ir priedų sąrašas -----	12;
10. Dirbinių sąrašas -----	13;
11. Iliustracijos (planai ir nuotraukos)-----	15;
12. Priedas 1: archeologinių tyrimų leidimas ir projektas -----	24;
13. Priedas 2: radinių perdavimo aktas-----	31.

IVADAS

2009-2011 m. archeologinių tyrimų metu planuojamo Jonavos pietrytinio aplinkelio teritorijoje (32,7-32,9 km ruožas), o kartu ir Skarulių pilkapių vietoje, iš viso buvo ištirtas apie 5711 m² dydžio plotas (vad. E. Marcinkevičiūtė).

2012 m. tyrimų sezoną planuojama objekte ištirti ardomą pietrytinį pakraštį, kur 2009-2011 m. aptiktas kultūrinis horizontas su radiniais leido teigti, jog čia gali būti išlikęs akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis.

Archeologiniams tyrimams išduotas leidimas Nr. 272, 2012-08-20 data.

Visų brėžinių, tyrimų ir radinių nuotraukų autorius - E. Šatavičius. Žemės kasimo darbus vykdė E. Marcinkevičiūtė ir E. Šatavičius, padėjo keletas VU studentų.

Trumpa mokslinė informacija apie šį sezoną vykdytus tyrimus bus paskelbta tęstiniame leidinyje „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais“.

GEOGRAFINĖ PADĖTIS

Skarulių pilkapių vieta yra Jonavos mieste, Skaruliuose, apie 450 m į pietus nuo plento Kaunas-Ukmergė-Zarasai ir apie 400 m į vakarus nuo kelio Jonava-Mijaugonys, apie 420 m nuo kairiojo Neries upės kranto ir 490 m nuo geležinkelio Kaišiadorys-Radviliškis bėgių. Pilkapiams pilti buvo pasirinktas sausas smėlynas, esantis senojo Šventosios lateralinio senslėnio dugninėje dalyje. Vėliau nuslūgus ledyno tirpsmo vandenims ir prasigraūžus Neriai vidurupyje, šiuo senslėniu tekėjo Neries vandenys, o Šventoji tapo pastarosios intaku. Šiuo metu pilkapių vieta yra kairiajame Neries krante, atokiau nuo upės vagos (per 550 m piečiau), nežymiai terasuotame kraštovaizdyje.

Regionas, kuriame yra tiriamas objektas priklauso Pabaltijo (Vidurio Lietuvos) žemumų geomorfologinei sričiai. Šioje vietoje vyrauja smėlynai, menkos ūkinės vertės laukai. Skarulių pilkapių vietos teritorija gana lygi, nežymiai nuolaidėjanti į vakarus (pilkapių sampilai sunaikinti statant Skarulių kaimo sodybas, dirbant žemę).

R. Rimantienės žvalgyta Skarulių senovės gyvenvietė buvo kairiajame Neries krante, į šiaurės rytus nuo Skarulių kaimo, ant antrosios viršsalpinės, gana plačios Neries upės terasos (kuri dabar yra pakilusi apie 12-13 m virš vandens lygio), kuri vietomis buvo išplauta išgraužų. Gyvenvietės teritorija pustoma, tačiau joje buvo smėlio kauburėlių, apaugusių pušaitėmis, kurios šiek tiek sulaukydavo pustymą, todėl paviršius buvo gana nelygus.

Seniau per Skarulių miestelio šiaurės vakarinį pakraštį lanką darė Lankio upelis (atitekantis iš šiaurės rytų, nuo Kamšalų kaimo pelkių; Skarulių kaimo pietrytinėje dalyje upelis užliedavęs 1,5 km ilgio ir 0,5 km pločio pievas). Pastarasis sovietiniais laikais (apie 1962 m.) buvo ištiesintas ir kanaliztuotas ir šiuo metu teka palei geležinkelio sankasą. Paminėtina, kad į šiaurę nuo Skarulių kaimo, dabartinės „Achemos“ vietoje, seniau buvęs ežeras. Taigi šiuo metu kraštovaizdis smarkiai pakeistas intensyviai besivystančios pramonės, žemės ūkio, kelių tiesimo darbų. Šiuo metu paminklo teritorija apaugusi žolėmis, paviršius gana nelygus.

VIETOVĖS TYRIMŲ ISTORIJA

Pirmą kartą Skaruliai archeologiniame kontekste minimi R. Jablonskytės straipsnyje 1941 m., leidinyje „Vytauto Didžiojo Kultūros muziejaus metraštis“, kur tyrinėtoja aprašo žvalgymus, atliktus 1938-1940 m. dešiniajame Neries krante į rytus nuo buvusio Skarulių kaimo. Tuo metu buvo surinkta apie 350 titnago dirbinių ar jų dalių, bei nemažai skaldos. Radiniai datuoti nuo paleolito iki žalvario amžiaus. Gyvenvietė jau tada buvo smarkiai apnaikinta, tačiau mokslininkė išskyrė tris radinių susitelkimo vietas, pažymėtas plane. Pasak R. Rimantienės žmonės čia kūrėsi kai upės vanduo buvo pakilęs iki antros terasos – aleriodo laikotarpyje, mezolito pabaigoje ir vėlyvajame neolite.

1997 m. Skarulių senovės gyvenvietės archeologinius žvalgomuosius tyrimus atliko LII ekspedicija, vadovaujama R. Rimantienės. Tyrimų tikslas – nustatyti senovės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio išlikimo stovį bei jo paplitimo ribas. Buvo bandyta nustatyti tikroji Skarulių senovės gyvenvietės vieta, kadangi ankstesniuose planuose ji buvo pažymėta klaidingai. Jos teritorijoje buvo iškasti 28 šurfai, kurių bendras plotas – 56 m². Konstatuota, kad gyvenvietė buvo visiškai sunaikinta statant chemijos kombinatą bei tiesiant įvairias jam reikalingas komunikacijas, Kauno-Ukmergės bei Jonavos-Ruklos kelius. Pasiūlyta gyvenvietę išbraukti iš saugomų kultūros paveldo objektų sąrašų (*LIIR, f. 1, b. 2817*). Tačiau vėliau paaiškėjo, kad buvo supainiotas tyrimų objektas: reikėjo tyrinėti šalia bažnyčios esanti

geležies amžiaus objektą (informacija apie šį objektą pateikiama žemiau), o R. Rimantienė bandė ieškoti akmens amžiaus gyvenvietės, kur kadaise dar prieš Antrąjį Pasaulinį karą rinko titnagus.

1990 m. MMT išvykos metu apie 80 m į šiaurės vakarus nuo bažnyčios buvo rastas gublėtosios keramikos fragmentas, ko pasekoje 1995 01 31 Skarulių senovės gyvenvietė buvo įrašyta į išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą.

1999 m. KPC ir KVAD pavedimu E. Ivanausko buvo vykdomi neaiškių archeologijos objektų žvalgomieji archeologiniai tyrimai Jonavos, Kaišiadorių, Šakių, Mažeikių ir Akmenės rajonuose. Šių tyrimų metu buvo žvalgyta ir spėjamos Skarulių (Jonavos r.) senovės gyvenvietės teritorija. Tyrimų tikslas buvo patikrinti kultūrinio sluoksnio išlikimą ir išplitimo ribas. Žvalgymų metu ištirta 40 m²: iškasus 30 šurfų kultūrinio sluoksnio nerasta, tačiau dvejuose šurfuose aptikti degintinių žmonių kapų likučiai bei įkapės - antkaklės ir apyrankės fragmentai, žalvarinės įvijos dalis. Kapai preliminariai datuoti IX– XIV a. Padaryta išvada, kad į pietryčius nuo pagrindinės kaimo gatvės būta pilkapyno, taip pat kad tyrimus šioje vietoje reikėtų pratęsti, siekiant nustatyti kapų išlikimo laipsnį, jų paplitimą ir tada spręsti ar Skarulių gyvenvietę reikėtų išbraukti iš vertybių sąrašo ar, pakoregavus teritorijos ribas, perkvalifikuoti į pilkapių vietą (*ATL 1998 ir 1999 metais, V. 2001, p. 120; LIIR, f. 1, b. 3418, p. 72-96*). 2001 m. E. Ivanauskas atliko Skarulių pilkapių vietos žvalgomuosius tyrimus su tikslu nustatyti pilkapių vietos teritorijos ribas, išsiaiškinti jos išlikimo laipsnį. Buvo iškastos dvi perkastos, kurių bendras plotas – 50 m². Tyrimų metu nustatytos pilkapių vietos teritorijos ribos, darant prielaidą, kad į pietryčius nuo iškastų perkasų pilkapių nebuvo. Pasiūlyta šį objektą įrašyti į Archeologinių vietų sąrašą (*LIIR, f. 1, b. 3832*). Šiuo metu Skarulių senovės gyvenvietė yra išbraukta iš kultūros vertybių sąrašo, o jame įrašyta Skarulių pilkapių vieta (unikalus kodas 21498), saugomos teritorijos plotas – 43800 m² [pav. 1].

2002 m. kelio A6 Kaunas-Zarasai-Daugpilis 25,97-35,40 km ruože, būsimo Jonavos pietrytinio aplinkelio trasoje žvalgomuosius tyrimus vykdė Rėda Nemickienė. Nustatyta, kad dalyje teritorijos, nusidriekusios per buvusių Skarulių pilkapių vietą, yra išlikęs kultūrinis sluoksnis su archeologiniais radiniais (*ATL 2002 metais, V, 2003, p. 73; LIIR, f. 1, b. 3912*). 2008 m. kelio A6 Kaunas-Zarasai-Daugpilis 32,7-32,9 km ruože (Jonavos pietrytinis aplinkelis) archeologinius tyrimus vykdė Eglė Zimaitytė. Ištirtos 8 perkastos (apie 539 m² plotas). Tyrimų metu aptiktas stipriai apardytas XVII-XX a. datuojamas Skarulių miestelio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikos, metaliniais, kauliniais radiniais; taip pat manyta, kad surasti 3 viduriniojo geležies amžiaus degintiniai kapai ir akmens amžiaus gyvenvietės liekanos (*ATL 2008 metais, V, 2009, p. 114–117; LIIR, f. 1, b. 5175*).

2009-2011 m. archeologinių tyrimų metu planuojamo Jonavos pietrytinio aplinkelio teritorijoje (32,7-32,9 km ruožas), o kartu ir Skarulių pilkapių vietoje, iš viso buvo ištirtas apie 5711 m² dydžio plotas (vad. E. Marcinkevičiūtė ir E. Šatavičius). Tyrimų metu aptiktas stipriai apardytas XVII-XX a. 7 dešimtmečiu datuojamas Skarulių miestelio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikos, metaliniais, kauliniais radiniais; taip pat identifikuotos 5 viduriniojo geležies amžiaus pabaigos pilkapių vietos su sunaikintų degintinių kapų liekanomis ir 1 žirgo kapu/auka bei intensyvios akmens amžiaus gyvenvietės liekanos (*ATL 2010 metais, V, 2011, p. 103–113*).

TYRIMŲ METODIKA

Kadangi šio archeologijos paminklo tyrimai jau vykdomi jau penktą sezoną, o ir pats paminklas ženkliai nukentėjęs įvairių ūkinių darbų metu, tai ir tyrimų metodika buvo pasirinkta atitinkama. Visas

tyrinėtas plotas turi vieningą koordinacių sistemą, kurios vienas narelis yra 1x1 m dydžio. Archeologiniai radiniai individualių koordinacių neturi (išskyrus keliasdešimt svarbiausių). Jie rinkti iš kiekvieno kvadrato atskirai pagal atskirus sluoksnius (dirvožemis, tamsiai pilkas smėlis) ir horizontus (gelsvas/rudas smėlis-žvyras, kas 20 cm). Visas plotas tyrinėtas "horizontaliu" būdu, kaskart nuimant po 3-4 cm storio sluoksnelį. Tiriamas gruntas skustas mentelėmis, o svarbesnių vietų gruntas net buvo sijojamas.

Visi tirti plotai orientuoti pietų-šiaurės kryptimi ir taip yra po 14 m ilgio, o jų plotis svyruoja nuo 6 iki 10 m. Jie visi jungiasi tarpusavyje [pav. 2]. Plotai vieni su kitais jungti taisyklingai taip, kad gautųsi ištisiniai (be pertrūkio) pjūviai per visą tyrinėtą gyvenvietės teritoriją (plotai gali būti tiriami atskiriomis perkasomis, tačiau jų sienelės fiksuotos tik tos, kurios sutampa su didžiųjų plotų sienelėmis). Jokių papildomų išpjovų plotų sienelėse nedaryta. Visų perkasų planai daryti nukasus viršutinius horizontus iki žemio (geltonai rudo/rudo smėlio ar žvyro sluoksniu) ir šiame sluoksnyje pasiekus maždaug 15 cm gylį. Tokių metodikos pasirinkimą nulėmė ypač gausūs viršutinių žemės sluoksnių suardymai (kai kuriose perkasose viršutiniai žemės sluoksniai buvo pilnai sunaikinti iki žemio).

Kadangi šalia tyrimų vietos nėra absoliutinio aukščio reperio, tai kai kurių radinių, perkasos sienelių aukštis-slūgsojimo lygis duodamas pagal vietinio reperio parodymus. Šis vietinio reperio lygis yra bendras visai gyvenvietei. Pagal jį apskaičiuoti matavimai nurodomi ir šalia perkasos sienelių bei aprašant svarbiausiuosius dirbinius radinių sąrašė.

Nuo tyrimų pradžios vedama ištisinė paminklo komplekso teritorijoje surastų radinių numeracija. Radiniai, pagal jų medžiagą, suskirstyti į 5 grupes: titnaginiai, akmeniniai, keramikiniai, kauliniai, stikliniai ir metaliniai. Tad kiekvienos iš šių grupių bet kuris radinys turi savo eilės numerį ir yra patalpinamas į atskirą maišelį su kortele, kurios vienoje pusėje užrašytas paminklo pavadinimas ir kvadrato indeksas, o kitoje - radinio eilės numeris.

Archeologiniai tyrimai šiame komplekse atliekami taikant naujausią metodiką, ko pasekoje, baigus tirti šį objektą ir visus radinių, objektų bei kitus išmatavimus suvedus į kompiuterines duomenų bazines, bus galima jį bent iš dalies rekonstruoti virtualioje erdvėje.

ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI: 19a plotas

2012 m. archeologinių tyrimų metu buvo planuota ištirti apie 200 m² dydžio plotą, tačiau dėl ženkliai užsitęsusių leidimo išdavimo ir pasibaigus planuotos VU Istorijos fakulteto Archeologijos katedros studentų praktikos laikui, apsiribota gerokai mažesniu plotu. Taigi, detalūs tyrimai vykdyti Skarulių pilkapių teritorijos pietrytinėje dalyje, kur ištirtas 14 m² dydžio plotas, patenkantis į būsimo aplinkkelio trasą [pav. 1-2].

Padėtis. Perkasa atmatuota pietrytinėje kultūros vertybės teritorijos dalyje. Derinant prie anksčiau vykdytų tyrimų visas 19 plotas būtų užėmęs 84 m² dydžio plotą, tačiau šiais metais buvo nuspręsta pilnai ištirti tik pietvakarinę jos dalį - 14 m² dydžio plotą. Perkasa savo vakarine sienele jungiasi su perkasa 18. Tyrimų metu perkasa suskirstyta į 1x1 m dydžio kvadratus, kurie sunumeruoti skaičiais: vakarų-rytų kryptimi nuo 325 iki 326, o pietų-šiaurės - nuo 51 iki 57 [pav. 4]. Perkasa apima miestelio, pilkapyno ir akmens amžiaus gyvenvietės teritorijas.

Perkasos teritorijos pietinė pusė buvo apaugusi laukinių slyvų krūmais. Jie buvo iškirsti, tačiau jų šaknys stipriai apnaikino viršutinius horizontus. Perkastos planas pateikiamas 18 psl. [pav. 4].

Stratigrafija. Perkasos paviršius nelygus: pastebimas nežymus visos teritorijos kilimas pietų kryptimi. Šiomis kryptimis atitinkamai kito ir viršutinių sluoksnių litologija. Kadangi plotas ištirtas ne visas, tai tyrimų metu fiksuota tik pietinė perkastos sienelė [pav. 4, 9], nes tai tęstiniai tyrimai, kurių metu fiksuojamos tik kraštinės tirtų plotų sienelės. Kadangi per visą perkastos ilgį sluoksnių litologija kito nežymiai, tai ją aptarsime pagal pietinę ir rytinę perkastos sienes (nuo viršaus žemyn) [pav. 4, 9]:

1. Velėna ir tamsiai pilkas povėlėnis su statybiniu laužu, apie 20-70 cm storio; pietvakariniame kampe greičiausiai būta betonuotos aikštelės ar aslos.
2. Pilkos spalvos smėlis, 10-30 cm storio; sluoksnis ženkliai plonėjo pietų kryptimi (nuardytas). Sluoksnis apačioje užsibaigia aiškia banguota linija, todėl galima manyti, kad bent dalinai jis yra perklostytas (užstumdytas buldozeriu) arba buvo greitai suklostytas ant eolinio paviršiaus. Kaimavietės-miestelio kultūrinis horizontas.
3. Pilkai rusvas smėlis, 10-25 cm storio; eolinių supustymų horizontas. Horizontas neišsiskyrė perkastos pietinėje dalyje.
4. Melsvai pilkas smėlis, 5-15 cm storio; perdegęs iškastinis dirvožemio horizontas. Sietinas su pilkapyno horizontu. Jis stipriai suardytas perkastos pietinėje dalyje.
5. Rudas (vietomis pilkai rudas) smėlis, iki 15-60 cm storio; akmens amžiaus horizontas (?).
6. Rusvas-balkšvas (vietomis pilkšvas) smėlis - įžemis.

Kultūrinio sluoksnio ypatumai. Perkasoje atidengti litologiniai sluoksniai siejami su keliais archeologiniais objektais: miesteliu, pilkapynu ir akmens amžiaus gyvenvieta. Šioje perkasoje tikriausiai pavyko identifikuoti ir akmens amžiaus kultūrinį horizontą (kitose perkasose jis, kaip toks, neišsiskyrė, o titnago radiniai slūgsojo įžemio viršutiniame horizonte). Ar ši išvada teisinga, parodys ateities tyrimai.

Kaip ir gretimame plote, perkastos pietiniame pakraštyje, apie 2,5-3 m pločio juostoje, viršutiniai horizontai sunaikinti iškasant duobę, kurioje vėliau supiltos statybinės (betono blokų ir trinkelė fragmentai, linoleumo gabalai, ruberoido rulonai) ir buitinės šiukšlės. Šioje perkasoje minėtoji duobė baigėsi.

Tyrimų metu perkastos pietvakariniame kampe atidengtas pilkapio Nr. 5 griovio liekanų kraštas (pilkapio sampilas ir pagrindo horizontai sunaikinti). Jos beveik pilnai sunaikintos iškastos šiukšlių duobės, o pilkapio griovio liekanų kraštėlis fiksuotas tik pietvakariniame kampe (51/325) [pav. 4, 7]. Pilkapio griovio gylis - apie 25-30 cm.

Šioje perkasoje neaptikta jokių Skarulių miestelio gyventojų iškastų ūkinių duobių, gausiai atidengtų kitose perkasose.

Perkastos šiauriniame pakraštyje (kv. 57/325-326), akmens amžiaus gyvenvietės horizonte (rudame smėlyje) buvo atidengta stambi dėmė [pav. 4, 5, 8]. Ji buvo apie 100x94 cm dydžio ir 30-40 cm gylio, užpildyta pilku smėliu su tamsesne pietine dalimi. Nors joje surasta keletas titnago radinių (nuoskalų ir skelčių), tačiau jos siejimas su šio laikotarpio horizontu išlieka neaiškus.

Dar keletas smulkesnių dėmių atidengta centrinėje ir šiaurinėje perkastos dalyje (kv. 56/325; 54-55/326; 53/325) [pav. 4, 5-6]. Tai pilku-pilkšvu smėliu užpildytos ovalios formos dėmės, greičiausiai vertintinos kaip kadaise augusių medžių degę kelmai.

Visi archeologiniai radiniai šioje perkasoje surasti tik šiaurinėje ir centrinėje jos dalyje, o pietinėje aptikta tik XX a. II pusės šiukšlių. Radinių paplitimo/pasiskirstymo lentelę žiūrėti kitame puslapyje.

Baigus tyrimus perkasa užkasta [pav. 10].

Radinių pasiskirstymas 19a plote:

A: radinių pasiskirstymas pilko smėlio horizontuose
smėlio horizonte

B: radinių pasiskirstymas rudo
smėlio horizonte

	325	326
57	A- T-3 K-2	A- T-1 K-3
56	A- T-3 K-1	A- T-2 K-3
55	A- T-1 K-5	A- T-4 K-4
54	A- T-1 K-	A- T- K-1
53	A- T- K-2	A- T- K-1
52	A- T- K-	A- T- K-
51	A- T- K-	A- T- K-

	325	326
57	A- T-5 K-	A- T-11 K-
56	A- T-10 K-	A- T-13 K-
55	A- T-27 K-	A- T-20 K-
54	A- T-10 K-	A- T-12 K-
53	A- T-2 K-	A- T-2 K-
52	A- T- K-	A- T- K-
51	A- T- K-	A- T- K-

A - Akmuo
T - Titnagas
K - Keramika

RADINIAI

Archeologinių tyrimų metu perkasoje aptikta dviejų tipų archeologinių radinių - titnaginių ir keramikinių. Žemiau šių grupių radiniai bus aptariami atskirai.

I. Archeologinių tyrimų metu surasta 127 titnago radiniai. Apie 15% visų titnago radinių yra pabuvoję ugnyje (perdegę arba sutrūkinėję nuo karščio).

Titnaginiai radiniai yra pagaminti iš pakankamai geros kokybės pilkos spalvos atvežtinio titnago. Gali būti, jog šis titnagas buvo išgaunamas iš kur nors netoliese Neries ar Šventosios slėnyje ledyno atvilkto ir palaidoto kreidos luisto su titnago intarpais, nes tarp radinių gausiai pasitaiko riedulio paviršinių nuskėlimų, o be to, surasta ir kreidos atplaišų. Dauguma titnago radinių pradėję dengtis plona melsva-balkšva patina.

Didžiąją titnaginio inventoriaus dalį sudarė įvairaus dydžio nuoskalos ir atplaišos (~84,3%), o skeltės bei jų dalys tesiekė tik apie 8,7%. Skaldytinių nerasta, aptikta tik vieno dvigalio liekana, kuri vėliau perdirbta į skaldytinį su pakeista skaldymo kryptimi (1 egz., 0,8%).

Žemiau pateikiamas titnaginių radinių tipologinis suskirstymas:

įkotiniai antgaliai	1 [pav. 11];
gremžtukai	4 [pav. 12:1-4];
rėžtukai.....	2 [pav. 13:1];
spec. dirbiniai	1;
skeltės ir jų dalys	11 [pav. 13:2];
nuoskalos	107;
skaldytiniai, jų liekanos, fragmentai.....	1 [pav. 13:3].

Beveik visi titnago radiniai surasti tirtu ploto šiaurinėje ir centrinėje dalyje, o šiauriniame pakraštyje jų nerasta. Stratigrafiškai absoliuti dauguma titnago radinių (~88,2%) slūgsojo rudo smėlio horizonto viršutinėje dalyje, t. y. apie 20-60 cm storumėje). Likusieji (~11,8%) rasti aukščiau buvusiam pilko smėlio horizonte. Iki šiolei lieka neaišku, ar titnago radiniai slūgsojo in situ, ar buvo perklostyti kokių nors eolinių procesų. Šį sezoną jokių titnago radinių koncentracijų neaptikta. Sprendžiant iš radinių išsidėstymo ir kiekybės, tai - akmens amžiaus gyvenvietės (ar lizdo) pakraštys.

Apibendrinant šio tyrimų sezono medžiagą būtų galima pasakyti, jog akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis horizontas greičiausiai chronologiškai "švarus". Pagal surastų titnago radinių skaldymo technologiją, jų tipologinę sudėtį ir stratigrafines slūgsojimo aplinkybes jie datuojami finaliniu paleolitu ir priskiriami Svidrų kultūrai. Paminėtina, kad ankstesniais tyrimų sezonais aptikta titnago radinių priskiriamų vėlyvesniems laikotarpiams - mezolitui ir neolito ar bronzos amžiaus pradžiai.

Dirbinių sąrašė pateikiami tik pagrindiniai dirbiniai. Be to, kadangi tyrimai tęstiniai ir trunka jau 5 metus, tai pateikiamos tik svarbesnių dirbinių iliustracijos.

Akmeninių (netitnaginių) radinių tirtroje perkasoje šį sezoną nerasta.

II. Tyrimų metu surastos 22 buitinės keramikos šukės. Absoliuti jų dauguma (apie 5/6 viso kiekio) yra smulkios, apie 1-3 cm² dydžio. Stambesnės surastos tik kelios (apie 1/6 viso kiekio). Visos šukės yra nuo žiestų indų (dažniausiai tai juodoji keramika) [pav. 14]. Indų sienelių storis

svyruoja tarp 0,6-1,3 cm. Dažniausiai šukės yra pilkai rusvos ir tamsiai pilkos spalvos, tačiau viena yra rausvos spalvos. Tyrinėtame plote surasta tik viena glazūruoto indo šukė (vidinė pusė dengta žalsvai ruda glazūra). Atsižvelgiant į ankstesnių tyrimų duomenis, galima drąsiai teigti, kad tokie indai nebuvo populiarūs šioje gyvenvietėje.

Puoštų šukių tyrimų metu nerasta.

Sprendžiant iš šiais ir ankstesniais metais surastų keraminių indų šukių, miestelio gyventojų buityje buvo naudojamos puodynės, dubenys, ąsočiai, lėkštės bei puodeliai. Pasitaikė aptikti ir itin storomis sienelėmis (1,2-1,3 cm) masyvių ir didelio skersmens dubenų-lėkščių. Kaip ir įprasta tirtame plote procentiškai vyravo indų sienelių fragmentai - 15 vnt., (68,2% visų šukių kiekio), indų pakraštėlių fragmentai surasti 2 (9,1%), dugneliai - 4 vnt. (18,2%), o ąsos ir rankenėlės - 1 vnt. (4,5%). Abu surasti indų pakraštėliai yra su smailėjančia briauna; vienas jų ženkliai profiliuotas (dengtas glazūra), kitas dėl smulkumo - nenustatomas.

Žiesta buitinė keramika datuojama XIX a. pabaiga -XX a. viduriu ir priskiriama Skarulių miestelio horizontui.

Tyrimų metu neaptikta statybinės keramikos pavyzdžių (plytų, koklių, čerpių fragmentų). Tai leidžia teigti, kad tiriama vieta buvo atokiau nuo centrinės miestelio dalies, kur stovėjo gyvenamieji pastatai. Be to, paminėtina, kad miestelio laikų kultūrinis horizontas stipriai nukentėjo griaunant Skarulių miestelį XX a. pabaigoje bei kitų procesų metu.

III. Tyrimų metu perkasoje nerasta jokių geležies amžiaus pilkapynui priskiriamų metalinių radinių. Taip pat neaptikta ir miestelio kultūriniam horizontui priskiriamų tokio tipo radinių.

2009-2012 M. TYRIMŲ METU IDENTIFIKUOTŲ PILKAPIŲ APRAŠAI

Iš viso tyrimų metu buvo identifikuotos 5 pilkapių liekanos. Nei vienu iš atveju nepavyko surasti bent kiek geriau išlikusio pilkapio. Visais atvejais susidurta tik su pilkapių griovių liekanomis: sampilai ir pagrindo horizontai seniai sunaikinti.

Pilkapis Nr. 1. Griovių liekanos identifikuotos plotuose 3, 13, 14, 24. Iškastose ūkinėse duobėse bei pilkapių grioviuose aptikta pavienių degintinių kauliukų bei viena bronzinė juostelė (gal ištiesinta dvigubo kūgio formos įvijinio karolio dalis). Keletas perklostytų daiktų surasta ir 2008 m. tyrimų metu. Tačiau jokių kapų šiame pilkapyje nerasta. Pilkapio skersmuo matuojant pagal griovių žiedo vidinį pakraštį būtų apie 10-11 m.

Pilkapis Nr. 2. Griovių liekanos identifikuotos plotuose 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12. Iškastose ūkinėse duobėse bei pilkapių grioviuose teaptikta tik pavienių degintinių kauliukų. Jokių radinių/įkapių bei kapų šiame pilkapyje nerasta. Pilkapio skersmuo matuojant pagal griovių žiedo vidinį pakraštį būtų apie 10-11 m.

Pilkapis Nr. 3. Griovių liekanos identifikuotos plotuose 9 ir 10 (dalis pilkapio yra už tirtos teritorijos ribų). Iškastose ūkinėse duobėse bei pilkapių grioviuose gausiai aptikta degintinių kauliukų bei bronzinių dirbinių/papuošalų fragmentų: 11 bronzinių dvigubo kūgio formos įvijinių karolių, 2 susilydę dirbinių fragmentai, 1 verpstukas ir du smulkūs jų fragmentai. Keletas perklostytų daiktų surasta ir 2008 m. tyrimų metu. Tačiau jokių kapų šiame pilkapyje nerasta. Pilkapio skersmuo matuojant pagal griovių žiedo vidinį skersmenį būtų ne daugiau nei 6 m.

Pilkapis Nr. 4. Griovio (ištinio) liekanos identifikuotos plote 16 (iširta tik apie 1/4 viso pilkapijo). Iškastose ūkinėse duobėse bei pilkapių grioviuose neaptikta degintinių kauliukų. Maždaug centrinėje pilkapijo dalyje, žemiau pagrindo horizonto iškastoje duobėje atidengtas žirgo kapas-auka bei gretimai buvusios kitos masyvios duobės dalis (nieko nerasta). Žirgas palaidotas su geležiniais žaslais. Pilkapijo skersmuo matuojant pagal griovio žiedo vidinį pakraštį būtų apie 7-8 m.

Pilkapis Nr. 5. Griovių liekanos identifikuotos plotuose 5, 18 ir 19a (iširta tik labai maža pilkapijo dalis, apie 1/6 ar 1/7) [pav. 7]. Visoje pilkapijo teritorijoje susidurta su sutankintais gruntais, ant kurių kadaise buvo įrengtos pastatų aslos. Pilkapijo griovio duobės beveik pilnai sunaikintos vėlyvų perkasimų. Nei pilkapijo viduje, nei gretimose teritorijose nerasta jokių degintinių kauliukų ar kitokių radinių. Pilkapijo skersmuo nenustatytas.

Paminėtina, kad keli bronzinių dirbinių fragmentai rasti už pilkapių ribų: juostinės apyrankės fragmentas aptiktas ploto 14 ūkinėje duobėje (ties šiaurine sienele), o plote 18 pilkapių horizonto apačioje aptikta žalvarinė plokštelė.

IŠVADOS

1. 2012 m. archeologinių tyrimų metu Skarulių pilkapių vietoje planuojamo Jonavos pietrytinio aplinkkelio teritorijoje iš viso buvo tirtas 14 m² dydžio plotas.

2. Archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad didžioji kultūros vertybės teritorijos dalis (centrinė ir vakarinė) sunaikinta XX a. pabaigoje griaunant Skarulių miestelį bei eksploatuojant nelegalų smėlio karjerą ir užkasant čia buitines bei statybines šiukšles. Šioje teritorijoje viršutinį dirvos paviršių sudaro 20-60 cm storio supiltiniai sluoksniai su šiukšlėmis.

3. Tyrimų metu perkasoje identifikuoti trys skirtingi kultūriniai horizontai (nuo viršaus į apačią): kaimavietės-miestelio kultūrinis sluoksnis, iki 10-30 cm storio tamsiai pilkas smėlis; pilkapių horizontas - iki 5-15 cm storio melsvai pilkas smėlis ir griovių-duobių vietos; bei akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis horizontas - 10-60 cm storio rudo smėlio sluoksnis.

4. Tyrimų metu surasta daugiau nei 120 titnaginių ir 20 keramikinių radinių. Titnago radiniai datuojami finaliniu paleolitu (X-XI tūkst. pr. Kr.), jie priskiriami Svidrų kultūrai. Žiesta-apžiasta keramika datuojama XIX-XX a. viduriu ir skirtina vėlyvai kaimavietei-miesteliui.

5. Radiniai perduoti Jonavos krašto muziejui.

6. Prieš vykdant žemės judinimo darbus netirtose Skarulių pilkapių vietos teritorijose turi būti atliekami archeologiniai tyrimai.

7. Archeologinius tyrimus šiame komplekse numatoma tęsti ir ateityje.

ILIUSTRACIJŲ IR PRIEDŲ SĄRAŠAS

- Pav. 1.** Skarulių pilkapių vietos geografinė padėtis su pažymėta tyrimų vieta.
- Pav. 2.** Skaruliai. 2008-2012 m. tyrinėtų plotų planas.
- Pav. 3.** Grafinių planų sutartiniai ženklai.
- Pav. 4.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos planas su pietine sienele ir fiksacijos lygiais.
- Pav. 5.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos išklotinė (kv. 51-57/325-326). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš Š pusės.
- Pav. 6.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos išklotinė (kv. 51-57/325-326). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš P pusės.
- Pav. 7.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos pietvakariniame kampe atidengtas pilkapių 5 griovio kraštas (kv. 51/325). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš viršaus nuo P pusės.
- Pav. 8.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos šiauriniame gale atidengtos dėmės (kv. 57-56/325-326). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš V pusės.
- Pav. 9.** Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos P sienelė (kv. 51/325-326). Vaizdas iš Š pusės.
- Pav. 10.** Skaruliai. Tyrimų vietos vaizdas užkasus perkasą. Vaizdas iš Š pusės.
- Pav. 11.** Skaruliai. Plotas 19a. Titnago radiniai: įklotinis antgalis.
- Pav. 12.** Skaruliai. Plotas 19a. Titnago radiniai: Gremžtukai galiniai (1-4).
- Pav. 13.** Skaruliai. Plotas 19a. Titnago radiniai: rėžtukas (1), skeltė su utilizacija (2), skaldytinio liekana (3).
- Pav. 14.** Skaruliai. Plotas 19a. Keramikos radiniai: žiestų indų šukės (1-7). Ašelė (1), pakraštėliai (2-3), dugneliai (4-6).
- Priedas 1.** Archeologinių tyrimų leidimas ir projektas.
- Priedas 2.** Radinių perdavimo aktas.

DIRBINIŲ SĄRAŠAS

TITNAGINIAI DIRBINIAI

1. Antgalis įklotinis; pagamintas iš skeltės, kuri averse turi 2 negatyvus; įklotė suformuota averso proksimaliniame gale abi šonines kraštines retušuojant vidutinio dydžio beveik statmenu retušu, o reverse - plokščiu retušu (ruošinio proksimalinis galas laužtas); viršūnė averso abejose šoninėse kraštinėse nežymiai pataisyta smulkiu-vidutinio dydžio paviršiniu retušu. 42,9x12,9x4,4 mm dydžio. Pilkos spalvos, sutrūkęs nuo karščio. Rastas kv. 56/325, rudame smėlyje. Pav. 11.

2. Gremžtukas galinis; pagamintas iš skeltės vidurinės dalies, kuri averse turi 4 negatyvus; darbinis ašmuo ryškiai išgaubtas ir suformuotas averso proksimaliniame gale stambiu-vidutinio dydžio beveik statmenu retušu; abiejose šoninėse kraštinėse yra smulkus retušas ir makro utilizacija. 30,1x20,4x4,8 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rastas kv. 55/325, rudame smėlyje. Pav. 12:2.

3. Gremžtukas galinis; pagamintas iš nuoskalos viršutinės dalies, kurios beveik visas aversas padengtas žieve; darbinis ašmuo nežymiai išgaubtas (su spygliu centre) ir suformuotas averso proksimaliniame gale stambiu-vidutinio dydžio beveik statmenu retušu; kairiojoje kraštinėje yra makro utilizacija. 39,6x28,4x6,2 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rastas kv. 55/325, rudame smėlyje. Pav. 12:4.

4. Gremžtukas galinis; pagamintas iš skeltės ar nuoskalos apatinės dalies, kurios averse yra 4 negatyvai; darbinis ašmuo ryškiai išgaubtas ir suformuotas averso distaliniame gale stambiu-vidutinio dydžio beveik statmenu retušu; šoninėse kraštinėse yra makro utilizacija. 36,7x25,7x8,8 mm dydžio. Pilkšvos spalvos. Rastas kv. 57/326, rudame smėlyje. Pav. 12:3.

5. Gremžtukas galinis (sudužęs į 2 fragmentus); pagamintas iš skeltės ar nuoskalos apatinės dalies, kurios averse yra 5 stambesni negatyvai; darbinis ašmuo ryškiai išgaubtas ir suformuotas averso distaliniame gale stambiu-vidutinio dydžio beveik statmenu retušu; šoninėse kraštinėse yra makro utilizacija ir padrikas paretušavimas (dešiniojoje kraštinėje). 29x23,3x5,8 mm dydžio. Pilkos spalvos, besidengiantis plona melsvai-balta patina. Rastas kv. 56/326, rusvame smėlyje. Pav. 12:1.

6. Rėžtukas nuskeltinis; pagamintas iš skeltės apatinės dalies, kurios averse yra 3 stambesni negatyvai; rėžiamoji briauna (~1,4 mm pločio) suformuota averso dešinėsios kraštinės viršuje (ties lūžiu) rėžtukiniu nuskėlimu; kairiojoje kraštinėje yra makro utilizacija. 24,4x8,7x2,8 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rastas kv. 53/326, gelsvame smėlyje. Pav. 13:1.

7. Rėžtukas nuskeltinis; pagamintas iš trikampio formos nuoskalos viršutinės dalies, kurios averse yra 1 stambesnis negatyvas, o dešinioji pusė padengta žieve; rėžiamoji briauna (~1,9 mm pločio) suformuota averso kairiosios kraštinės apačioje rėžtukiniu nuskėlimu. 32,1x19,1x6,3 mm dydžio. Besidengiantis plona melsvai balkšva patina. Rastas kv. 54/325, gelsvame smėlyje.

8. Spec. dirbinys (2 fragmentai); pagamintas iš briauninės storos skeltės; averso viršutinė kraštinė retušuota vidutinio dydžio-stambiu beveik statmenu retušu (truputi įdubusi); šoninėse kraštinėse yra makro utilizacija. 42,9x17,5x9,4 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rastas kv. 56/325, gelsvame smėlyje.

9. Skeltės apatinė dalis; averse turi 5 negatyvus; averso abejose šoninėse kraštinėse yra intensyvi makro utilizacija. 43,7x30x7,4 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 57/326, rusvai gelsvame smėlyje. Pav. 13:2.

10. Skeltės viršutinė dalis; averse turi du negatyvus; išgaubta dešinioji kraštinė viršuje turi smulkų retušą/utilizacinį retušą. 22,6x9,9x1,9 mm dydžio. Degusi, balkšvos spalvos. Rasta kv. 55/326, rusvai gelsvame smėlyje.

11. Nuoskala; averse turi tris stambesnius negatyvus; viršurinėje kraštinėje yra makro utilizacija/retušas. 22,3x11,8x2,2 mm dydžio. Pilkšvos spalvos. Rasta kv. 55/326, rusvai gelsvame smėlyje.

12. Nuoskala, trikampio formos; averse turi du stambesnius negatyvus; šoninėse kraštinėse yra makro utilizacija. 40,7x20,2x7,3 mm dydžio. Besidengianti plona melsvai balkšva patina. Rasta kv. 56/325, gelsvame smėlyje.

13. Skaldytinio liekana (išliko tik vienas iš galų), perdaryta; pradžioje buvo dvigalis skaldytinis, kuris ties viduriu suplonėjo (ar buvo nuskelta stora fronto pataisymo nuoskala) ir lūžo per vidurį; vėliau viena iš aikštelių paversta skaldomuoju frontu trumpoms skeltėms ar nuoskaloms nuskelti; šoninėse kraštinėse yra stambaus retušo pataisymai. >40,1x26,4x16,7 mm dydžio. Pilkos spalvos. Rastas kv. 55/325, rusvame smėlyje. Pav. 13:3.

KERAMIKINIAI DIRBINIAI

1. Indo pakraštėlio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; pakraštėlis profiliuotas, briauna smailėjanti; vidinė pusė dengta žalsvai ruda glazūra lygus su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais. 3,2x4,98x0,4-0,68 cm dydžio. Rausvos spalvos. Rasta kv. 56/326, pilkame smėlyje. Pav. 14:3.

2. Indo ašelės šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis paviršius lygus su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais, vidinis nutrupėjęs. 2,31x2,17x>1 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 56/326, pilkame smėlyje. Pav. 14:1.

3. Indo dugnelio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis ir vidinis paviršius lygūs su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais. 3,23x6,88x0,9-1,11 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 55/326, pilkame smėlyje. Pav. 14:7.

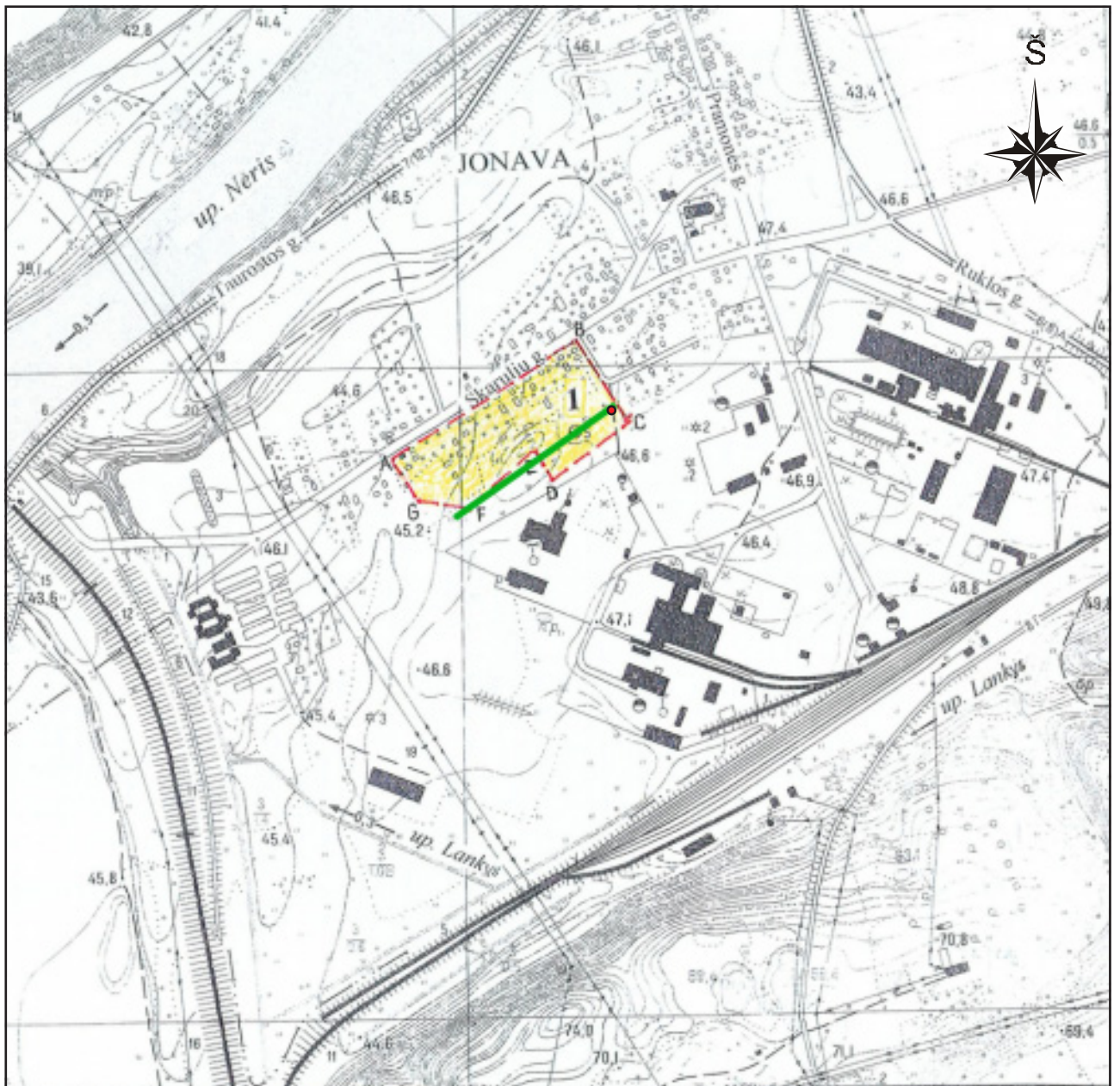
4. Indo dugnelio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis ir vidinis paviršius lygūs su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais. 1,83x4,17x1,1 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 55/325, pilkame smėlyje. Pav. 14:6.

5. Indo dugnelio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis paviršius lygus su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais, vidinis - nutrupėjęs. 1,64x2,06x>0,98 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 55/325, pilkame smėlyje. Pav. 14:5.

6. Indo priedugnio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis ir vidinis paviršius lygūs su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais; dugnelis - su kulniuku. 2,54x3,07x0,49 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 53/325, pilkame smėlyje. Pav. 14:4.

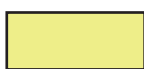
7. Indo pakraštėlio šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis ir vidinis paviršiai lygūs su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais; pakraštėlio briauna yra smailėjanti. 1,55x2,24x0,89 cm dydžio. Rudai pilkos spalvos. Rasta kv. 54/326, pilkame smėlyje. Pav. 14:2.

8. Indo sienelės šukė; žiesta; be akmenukų priemaišos molio masėje; išorinis ir vidinis paviršius lygūs su nežymiais technologiniais lyginimo brūkšniais. 1,83x1,17x0,71 cm dydžio. Pilkos spalvos. Rasta kv. 57/325, pilkame smėlyje.

0 500 m

M 1:10 000 1 cm = 100 m

Skarulių pilkapių vieta. Saugomos teritorijos planas

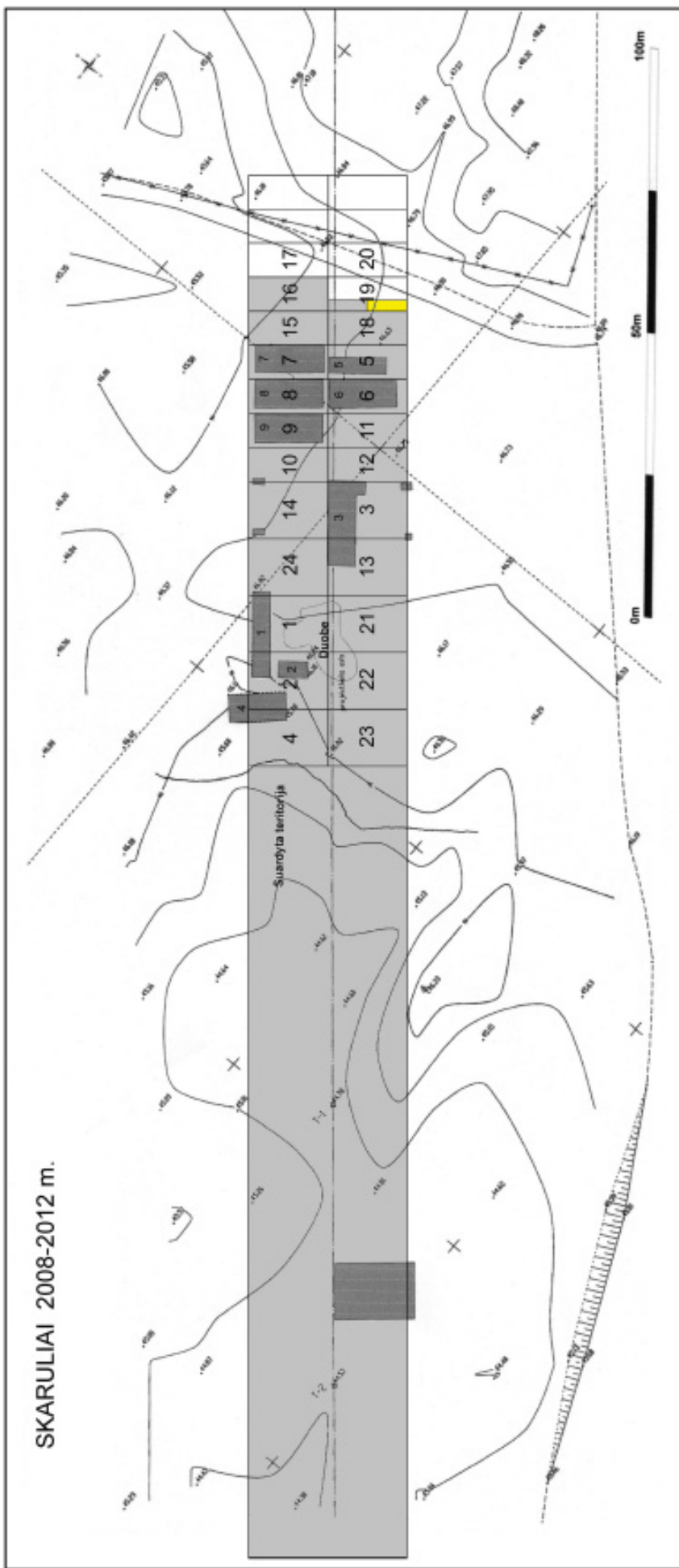

Archeologinių tyrimų trasa (planuojamo aplinkelio trasa)

2012 m. tyrimų vieta

Pav. 1. Skarulių pilkapių vietos geografinė padėtis su pažymėta tyrimų vieta.

- 2008 m tirtos perkasos
- 2009-2011 m. tirtos perkasos
- 2012 m. tirtas plotas

Sąlyginės
ataskaitoje
naudojamos
pasaulio kryptys

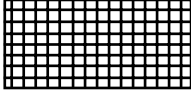

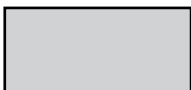
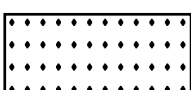
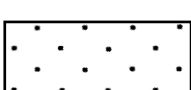

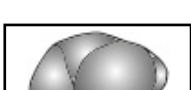

Geografinės
pasaulio kryptys

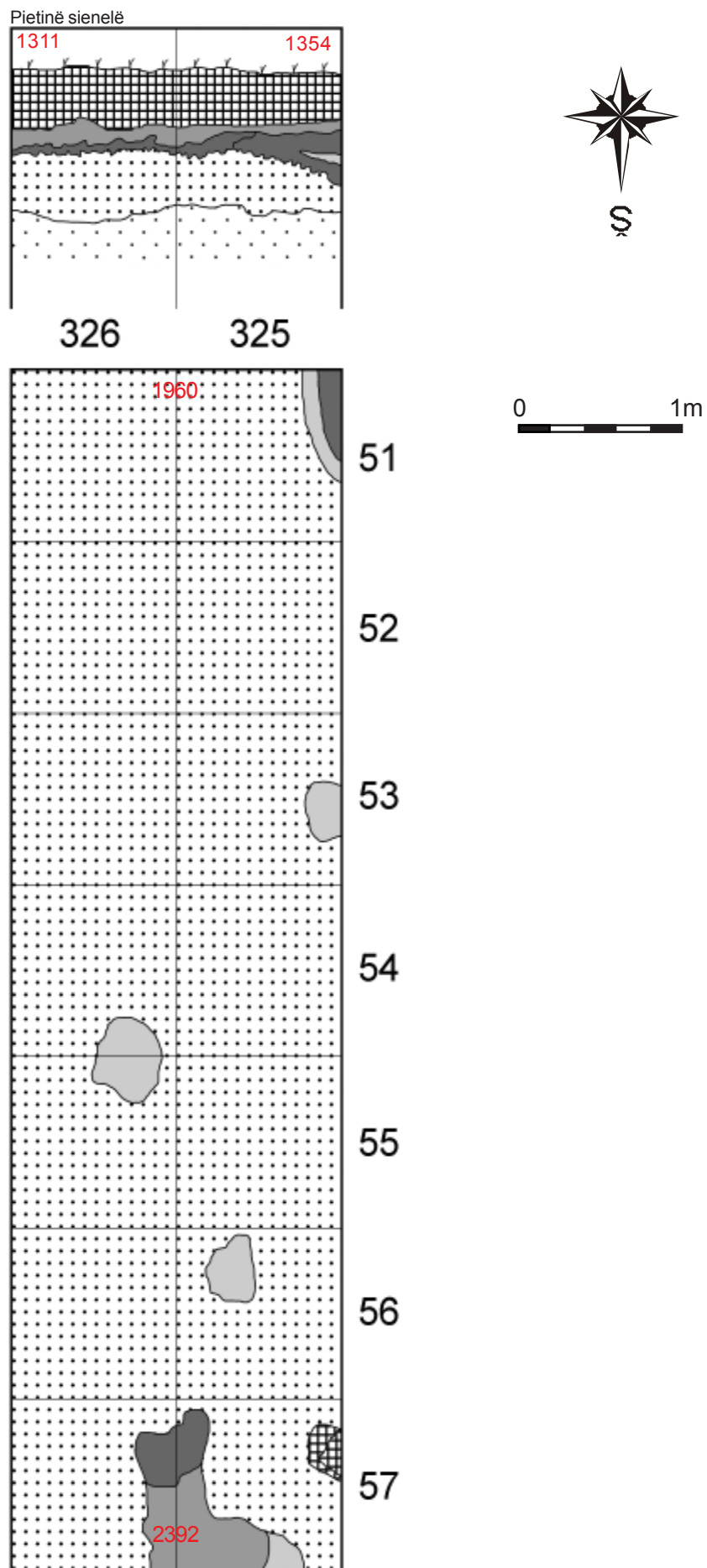
Pav. 2. Skaruliai. 2008-2012 m. tyrinėtų plotų planas.

Sutartiniai ženklai

	Ūkinė duobė
	Suardymai bei vėlyvi perkasimai, supiltiniai sluoksniai
	Pilkapio griovys - pilkai melšvas smėlis su angliukais
	Pilkapio griovys - pilkas smėlis
	Pilkapio griovys - geltonai/rudai pilkas smėlis
	Rudas smėlis
	Balkšvas-rusvas smėlis (įžemis)
	Medienos liekanos
	Rieduliai

Pav. 3. Grafinių planų sutartiniai ženklai

Pav. 4. Skaruliai. Plotas 19a. Perkamos planas su pietine sienele ir fiksacijos lygiais.

Pav. 5. Skaruliai. Plotas 19a. Perkastos išklotinė (kv. 51-57/325-326). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš Š pusės.

Pav. 6. Skaruliai. Plotas 19a. Perkastos išklotinė (kv. 51-57/325-326). Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš P pusės.

Pav. 7. Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos pietvakari-
niame kampe atidengtas
pilkapio 5 griovio kraštas
(kv. 51/325). Gylis - 65-70
cm. Vaizdas iš viršaus
nuo P pusės.

Pav. 8. Skaruliai. Plotas 19a. Perkasos šiauriniame gale atidengtos dėmės (kv. 57-56/325-326).
Gylis - 65-70 cm. Vaizdas iš V pusės.

Pav. 9. Skaruliai. Plotas 19a. Perkastos P sienelė (kv. 51/325-326). Vaizdas iš Š pusės.

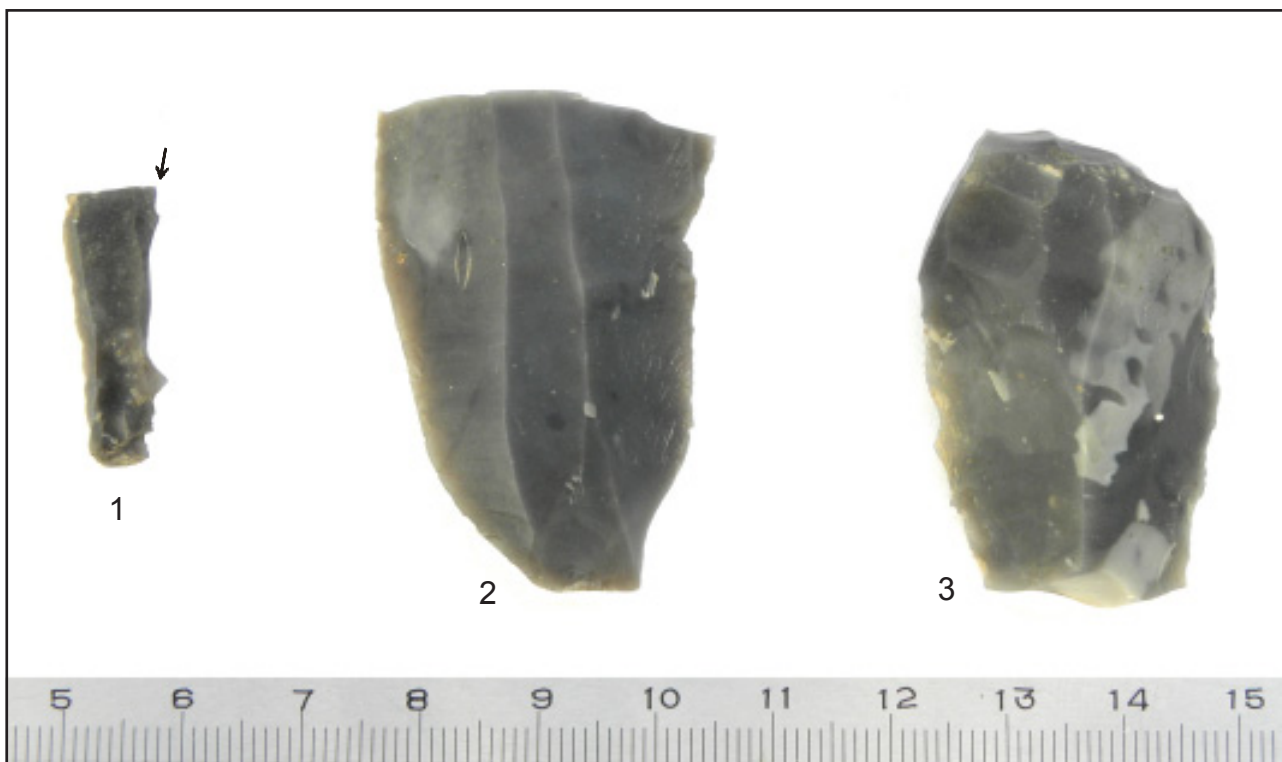

Pav. 10. Skaruliai. Tyrimų vietos vaizdas užkasus perkasą. Vaizdas iš Š pusės.

Pav. 11. Skaruliai. Plotas 19a.
Titnago radiniai: įkotlinis antgalis.

Pav. 12. Skaruliai. Plotas 19a. Titnago radiniai: Gremžtukai galiniai (1-4).

Pav. 13. Skaruliai. Plotas 19a. Titnago radiniai: rėžtukas (1), skeltė su utilizacija (2), skaldytinio liekana (3).

Pav. 14. Skaruliai. Plotas 19a. Keramikos radiniai: žiestų indų šukės (1-7). Ašėlė (1), pakraštėliai (2-3), dugneliai (4-6).

Leidimas galioja iki 2012-11-30

LEIDIMAS

vykdyti archeologinius tyrimus

2012-08-20 Nr. 272
Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str. šis leidimas išduotas **Eglei Marcinkevičiūtei**

Vykdyti Skarulių pilkapių vietos (21498), Jonavos r. sav., Jonavos m.,
detaliuosius archeologinius tyrimus

taip pat naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte.

Tyrimų projektas: Skarulių pilkapių vietos (unikalus numeris 21498), Jonavos m. archeologinių tyrimų projektas, 2012-08-13, Nr. 272.

Apskaitos, paveldotvarkos planavimo skyriaus
vyriausiasis specialistas

V. Lučunas

Tyrėjas:

Eglė Marcinkevičiūtė (atestato Nr. 1338)

Tel.: . 8688 94125

El.p. archeologe@gmail.com

Eglė Marcinkevičiūtė

**Skarulių pilkapių vietos
(unikalus kodas 21498), Jonavos m.
archeologinių tyrimų**

PROJEKTAS

2012 m. rugpjūčio 13 d.

Vilnius

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Bendrieji duomenys

Skarulių pilkapių vieta yra Jonavos mieste, Skaruliuose, apie 350 m į PR nuo plento Kaunas-Ukmergė-Zarasai (Taurostos g.) ir apie 500 m į PV nuo kelio Jonava-Mijaugonys (Ruklos g.) sankryžos su Skarulių gatve, apie 490 m į ŠR nuo geležinkelio Kaišiadorys-Radviliškis, apie 260 m į PV nuo Skarulių bažnyčios. Pilkapiams pilti buvo pasirinktas sausas smėlynas-žvyrynas, esantis senojo Šventosios lateralinio senslėnio dugninėje dalyje. Vėliau nuslūgus ledyno tirpsmo vandenims ir prasigraužus Neriai, vidurupyje šiuo senslėniu iki dabar teka Neries vandenys, o Šventoji tapo pastarosios intaku. Šiuo metu pilkapių vieta yra Neries kairiajame krante, per 390-470 m į PR, atokiau nuo upės vagos, nežymiai terasuotame kraštovaizdyje. Seniau per Skarulių miestelio V-ŠV pakraštį aštrų lanką darė Lankio upelis (atitekantis iš PR, nuo Kamšalų kaimo pelkių; Skarulių kaimo ŠV dalyje upelis užliedavęs 1,5 km ilgio ir 0,5 km pločio pievas). Lankio upelis sovietiniais laikais buvo ištiesintas ir kanalizuoatas ir šiuo metu teka palei geležinkelio sankasą. Paminėtina, kad į ŠR nuo Skarulių kaimo, dabartinės „Achemos“ vietoje, seniau buvęs ežeras. Taigi šiuo metu kraštovaizdis smarkiai pakeistas intensyviai besivystančios pramonės, žemės ūkio darbų, kelių tiesimo metu. Pastaraisiais metais paminklo teritorija apaugo žolėmis, paviršius gana nelygus bei tolygiai nuolaidėjantis V ir Š kryptimis.

Pirmosios žinios, jog Skarulių kaime ir apylinkėse būta pilkapyno mūsų laikus pasiekė iš XIX–XX a. ribos. Tuo metu darytuose kariniuose žemėlapiuose Skarulių kaimo P pusės atviruose smėlynuose yra pažymėti pilkapiai. Tarpukaryje sukauptame VAK fonde yra žinių, jog Skarulių kaimo P-PV pusėje, vadinamojoje Smiltynėje, randama žmonių kaulų. Keliuose dokumentuose nurodoma, jog „Skarulių kaimo žemėje yra pilkapiai, vadinami „Kurganais“ bei „Prancūzkapiais“, apleisti, be globos“ (žr. KPC archyvas, f. 1, a. 1, b. 62, p. 97-99). Be to, minima, kad kairiajame Neries krante yra buvusi akmens amžiaus stovyklavietė, kur rasta titnago radinių, degintinių kaulų.

Po II Pasaulinio karo darytose vietovės toponuotaukose aiškiai matyti Skarulių kaimo P-PV pakrašiu besidriekianti keletu metrų aukščio ir daug viršūnių turinti smėlinga ketera - centrinė pilkapyno dalis. Vėliau XX a. 7-8 dešimtmečiuose pilnai pastačius tuometinę „Azoto“ gamyklą (dabar - „Achema“) ir išplėtus jos apsauginę zoną, Skarulių miestelį buvo nuspręsta sulyginti su žeme, o gyventojus iškeldinti į sparčiai besiplečiančią Jonavą. Taip iš kadaise buvusio nedidelio istorinius laikus menančio miestelio beliko tik kelios apšiurosios sodybvietės su bažnyčia ir kapinėmis. XX-XXI a. riboje buvusio miestelio PV dalyje - dabartinio pilkapyno teritorijoje - pradėtos intensyviai vežti ir pilti statybinės bei buitinės šiukšlės. Taip pat pradėtas nelegaliai kasti gruntas. Nelegalūs smėlio-žvyro kasimo darbai ypač suintensyvėjo po pilkapyno teritorijos įtraukimo į NKVR. Tuomet per keletą metų buvo nukasta net 2/3 paminklo teritorijos. Teritorijos niokojimas nesumažėjo ir archeologinių tyrimų metu: vagiant gruntą suniokota keletas perkasų, į perkasas priversta statybinių ir buitinių šiukšlių.

Archeologinių tyrimų istorija Skarulių miestelyje ir apylinkėse yra gana gausi, todėl čia tepaminėsiu tik su pilkapyno tyrimais susijusius faktus.

1999 m. KPC ir KVAD pavedimu E. Ivanausko buvo vykdomi neaiškių archeologijos objektų žvalgomieji archeologiniai tyrimai Jonavos, Kaišiadorių, Šakių, Mažeikių ir Akmens rajonuose. Šių tyrimų metu buvo žvalgyta ir spėjamos Skarulių (Jonavos r.) senovės gyvenvietės teritorija. Tyrimų tikslas buvo patikrinti kultūrinio sluoksnio išlikimą ir išplitimo ribas. Žvalgymų metu kasant šurfus iširtas 40 m². Nors kultūrinio sluoksnio nerasta, tačiau dvejuose šurfluose aptikti degintinių žmonių kapų likučiai su įkapėmis: antkaklės ir apyrankės fragmentai, žalvarinės įvijos dalis. Kapai datuoti IX-XIV a. Nuspręsta, kad į PR nuo pagrindinės miestelio gatvės būta pilkapyno, o tyrimus šioje vietoje

reikėtų pratęsti, siekiant nustatyti kapų išlikimo laipsnį bei jų paplitimą (žr. ATL 1998 ir 1999 metais, V., 2000, p. 516-517). 2001 m. E. Ivanauskas atliko spėjamos Skarulių pilkapių vietos žvalgomojus tyrimus. Buvo iškastos dvi perkastos, kurių bendras plotas - 50 m². Tyrimų metu nustatytos buvusio pilkapyno teritorijos ribos, vertybę pasiūlyta įrašyti į NKVR. Šių tyrimų pasekoje Skarulių senovės gyvenvietė buvo išbraukta iš NKVR, o jame 2005-01-20 įrašyta Skarulių pilkapių vieta (u. k. 21498), kurios saugomos teritorijos plotas – 43800 m².

Ankstesni tyrimai

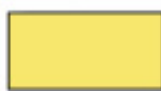
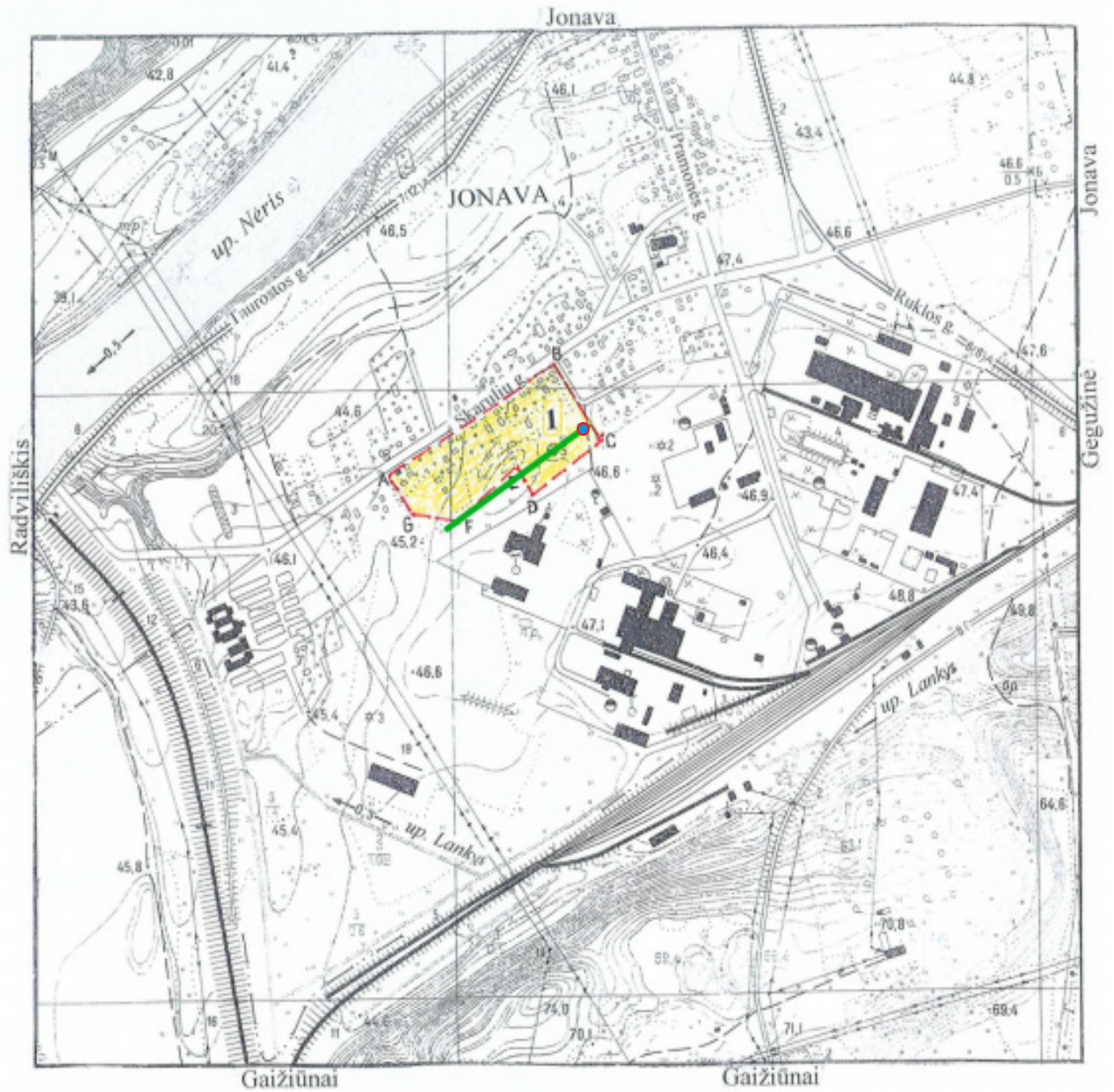
Projektuojant kelio A6 Kaunas-Zarasai-Daugpilis aplinkkelį ties Jonava (Jonavos PR aplinkkelis) 2002 m. trasos 25,97-35,40 km ruože žvalgomojus tyrimus vykdė R. Nemickienė (žr. ATL 2002 metais, V., 2003, p. 73). Nustatyta, kad dalyje teritorijos, nusidriekusi per buvusių Skarulių pilkapių vietą, yra išlikęs kultūrinis sluoksnis su archeologiniais radiniais. 2008 m. šioje Jonavos PR aplinkkelio trasos ir Skarulių pilkapių vietoje archeologinius tyrimus vykdė E. Zimaitytė. Tirtos 8 perkastos (visiškai ištirtas apie 539 m² plotas). Tyrimų metu aptiktas stipriai apardytas XVII-XX a. 7 dešimtmečiu datuojamas Skarulių miestelio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikos, metaliniais, kauliniais radiniais; taip pat surasti 3 viduriniojo geležies amžiaus degintiniai kapai ir akmens amžiaus gyvenvietės liekanos (žr. ATL 2008 metais, V., 2009, p. 114-117). Archeologiniai tyrimai būsimo aplinkkelio trasos vietoje tęsti ir 2009-2010 m. (vad. E. Marcinkevičiūtė). Iš viso ištirtas apie 5543 m² dydžio plotas, t. y. maždaug 200x28 m dydžio teritorija (žr. ATL 2010 metais, V., 2011, p. 102-113). Detaliausi tyrimai vykdyti Skarulių pilkapių teritorijos ŠR dalyje (apie 1680 m² plote), o centrinėje ir PV, kurios nukastos nelegalaus karjero, paviršius žvalgytas vizualiai, metalo detektoriumi bei daryti nedideli gręžiniai. Liko neištirtas tik būsimo aplinkkelio teritorijos ŠR pakraštys, nes čia driekiasi veikiantis ir savo garantinį laikotarpį atitarnavęs požeminis elektros kabelis. Šių tyrimų metu visos kastos perkastos orientuotos statmenai (ŠV-PR kryptimi) būsima kelio trasai ir taip yra po 14 m ilgio, o jų plotis svyruoja nuo 6 iki 10 m. Visos perkastos jungiasi tarpusavyje. Perkastos suskirstytos kvadratais (kiekvienas po 1 m²), kurie savo ruožtu dar sunumeruoti skaičiais. Visas gruntas kastas mentelėmis atskirais 2-4 cm storio sluoksneliais. Kastuvu nukasti tik supiltiniai šiukšlių sluoksniai. Tyrimų metu identifikuoti trijų skirtingų archeologinių objektų kultūriniai horizontai (iš apačios į viršų): akmens amžiaus gyvenvietės, geležies amžiaus pilkapyno (VIII-X a.; identifikuotos 5 pilkapių vietos) ir XVII-XX a. Skarulių miestelio.

Planuojamų tyrimų pobūdžio pagrindimas, tikslas, apimtys, trukmė

Archeologiniai tyrimai planuojami vykdyti šiaurės rytinėje kultūros paveldo vertybės dalyje, kur planuojama ištirti apie 200 m². Tyrimų tikslas - išsiaiškinti vertybės išlikimo laipsnį bei ištirti dar nesunaikintas akmens amžiaus gyvenvietės, pilkapių ir kaimavietės liekanas. Archeologinius tyrimus planuojama atlikti rugpjūčio 22 d. - lapkričio 30 d. Tyrimuose be šio projekto autorės dalyvaus Vilniaus universiteto Archeologijos bakalaurų studijų programos studentai (vad. E. Šatavičiaus). Šie tyrimai ne komercinio pobūdžio. Finansuojama tik Vilniaus universiteto studentų mokslinė praktika.

Priedama:

- Skarulių pilkapių vietos planas ir archeologinių tyrimų trasa (kelio vieta);
- Ištirtų ir planuojamų tirti plotų suvestinis planas;
- Skarulių pilkapių vietos vaizdai prieš 2012 m. tyrimus.

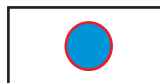

Skarulių pilkapių vieta

M 1 : 10 000 (1centimetre – 100 m)

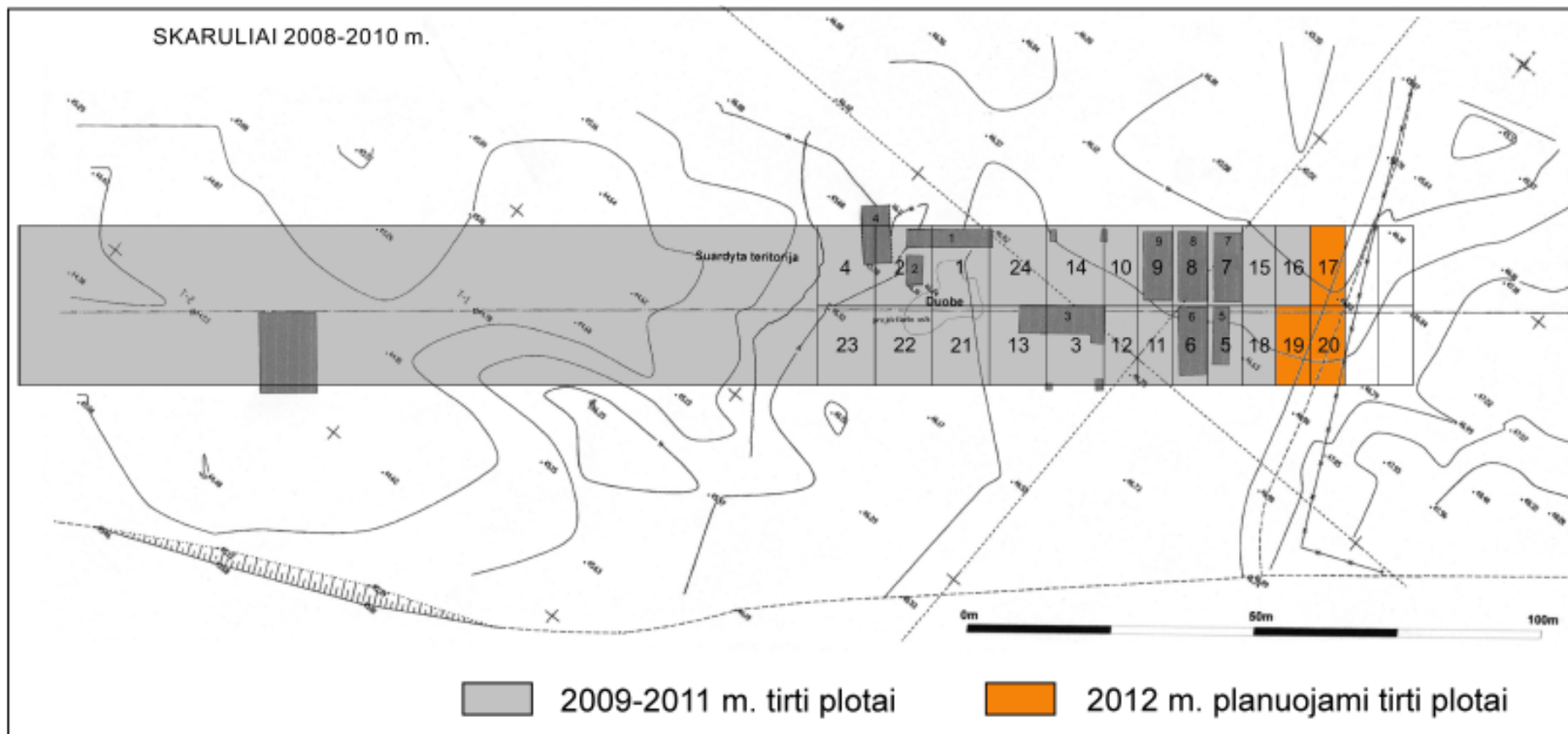

Tyrimų trasa

2012 m. tyrimų vieta

1. Skarulių pilkapių vietos geografinė padėtis su pažymėta tyrimų vieta.

2. Ištirtų ir planuojamų tirti plotų suvestinis planas.

Planuojamas tirti plotas Skaruliuose iš šiaurės rytų

Planuojamas tirti plotas Skaruliuose iš šiaurės vakarų – vakarų

JONAVOS KRAŠTO MUZIEJUS
J. Basanavičiaus g. 3
LT -55171, Jonava
Tel.: 5 23 35; 5 14 46

**EKSPONATŲ PRIĖMIMO – PERDAVIMO LAIKINAM SAUGOJIMUI
AKTAS Nr. 13**

Šiuo aktu Jonavos krašto muziejaus per vyr. rinkinių saugotoją Alę Vaitkevičienę ir
o Sat arčiau priima/perduoda laikinam saugojimui.
 priima/perduoda išvardintus eksponatus, už kurių saugojimą ir gražinimą laiku atsako:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Eil. Nr.	Daikto pavadinimas, trumpas aprašymas, išmatavimai	Būklė	Kiekis	Kaina	Suma	Apskaitos Nr.
	<u>Šarvelių metalinių</u> <u>archeologiniai rasti-</u> <u>niai</u>		<u>gama 149</u>			

Viso aktu priimta/perduota 149 but

Šis aktas surašytas trimis egzemplioriais ir perduota ji pasirašiusiems asmenims

Perdavė: [Signature] Gražinimo data _____
Priėmė: [Signature] Gražino: _____
Atsiėmė: _____